

можна ототожнювати з самостійною роботою студентів. Це обґрунтовується тим, що самоосвіта є цілеспрямованим добровільним удосконаленням особистості в пізнавальній та професійній царині за допомогою самостійної та науково-дослідної діяльності. Самостійна ж робота є одним із засобів самоосвіти та її необхідним елементом. Самоосвіта є інтегративним процесом самовдосконалення особистості, складником її інтелектуального саморозвитку, завдяки якому формуються вміння самоосвітньої діяльності. У зв'язку з цим дослідження змісту системи вмінь самоосвітньої діяльності студентів ВНЗ розглядаємо як вектор наших подальших наукових розвідок.

Література

1. Буряк В. Умови та засоби самоосвіти студентів / Володимир Буряк // Вища школа. – 2002. – № 6. – С. 18–36. **2. Власова О. І.** Педагогічна психологія: [навч. посібник] / О. І. Власова. – К.: Либідь, 2005. – 400 с. **3. Гете И. В.** Собрание сочинений: [в 10 т.] / Гете И. В.; пер. с нем.; под общ. ред. А. Аннисста и Н. Вильмонта. – М.: Худож. лит., 1975. – Т. 6. – 478 с. **4. Зінковський Ю.** Креативність – фрактал сучасної парадигми вищої технічної освіти / Юрій Зінковський, Георгій Мірських // Вища освіта України. – 2007. – С. 14–26. **5. Косенкова І.** Створення умов для самоосвітньої діяльності вчителів у міжкурсовий період / І. Косенкова // Школа. – 2012. – № 11 (83). – С. 12–17. **6. Крутій К.** Вплив чинників зовнішнього середовища та стратегії самоосвіти педагога дошкільного закладу, або Як провести SWOT- та PEST-аналіз / Катерина Крутій, Наталія Ганжа // Дошкільна освіта. – 2012. – № 2 (36). – С. 16–25. **7.** Навчальна програма (робота) з дисципліни «Диференціальні рівняння» для студентів напряму підготовки 6.050702: Електромеханіка. – Кривий Ріг: ДВНЗ «Криворізький національний університет». – 2013. – 6 с. **8.** Навчальна програма (робоча) з дисципліни «Лінійна алгебра» для студентів напряму підготовки 6.050702: Електромеханіка. – Кривий Ріг: ДВНЗ «Криворізький національний університет». – 2013. – 6 с. **9. Писарев Д. И.** Сочинения: [в 4 т.] / Д. И. Писарев. – Т. 3. – М.: Гослитиздат, 1956. – 570 с. **10. Малихін О. В.** Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів: теоретико-методологічний аспект: [монографія] / Олександр Володимирович Малихін. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2009. – 307 с.

УДК811.161.2:378

Ірина Ланова

ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ФАХОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО СПЕЦІАЛІСТА

Ланова І. В. Значення української фахової термінології у формуванні професійної мовленнєвої компетентності майбутнього спеціаліста.

Висвітлюється завдання вищої школи на сучасному етапі підготовки майбутніх фахівців до опанування професійного мовлення – галузевої термінології. Розглянуто різні погляди щодо поняття «термін». Запропоновано різновиди вправ для ефективного засвоєння термінів та їх активного використання в українському фаховому мовленні.

Ключові слова: термін, галузева термінологія, термінолексика, українська фахова термінологія, професійна мовленнєва компетентність.

Ланова І. В. Значення української професійної термінології в формуванні професійної мовної компетентності майбутнього фахівця.

Освітлюється задача вищої школи на сучасному етапі підготовки майбутніх фахівців до оволодіння професійною мовою – галузеву термінологію. Розглянуті різні погляди на поняття «термін». Представлено різноманітні вправи для ефективного засвоєння термінів та їх активного використання в українській професійній мові.

Ключові слова: термін, галузева термінологія, термінологіка, українська професійна термінологія, професійна мовна компетентність.

Lanova I. V. Value Ukrainian professional terminology in forming verbal competence of future specialist.

Highlights the objectives of higher school at present preparing future professionals to master the professional terminology – branch terminology. The different views on the concept of "term". A variety of exercises for effective learning terms and their active use in the Ukrainian professional speech.

Key words: term, branch terminology, lexis terminology, Ukrainian professional terminology, professional verbal competence.

У сучасних умовах розвитку суспільства, у період оновлення всіх аспектів його життєдіяльності, коли вища школа зорієнтована на всебічний і гармонійний розвиток особистості, посилення зв'язку змісту навчання з обраною професією, особливого значення для формування мовної й мовленнєвої компетентностей студентів набуває вдосконалення змісту вищої освіти, зокрема курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» для студентів технічних спеціальностей.

Уміння спілкуватися в різних ситуаціях із дотриманням установлених норм є однією з найголовніших соціальних вимог, що висуваються до сучасної молоді. Ефективність мовленнєвого спілкування залежить від багатьох чинників, зокрема від вікових, індивідуальних особливостей особистості, яка володіє комунікативною компетенцією. Одним із завдань вищої школи на сучасному етапі є підготовка студентів – майбутніх фахівців – до ефективного мовленнєвого спілкування, до розуміння мовлення інших, здатності до власної мовленнєвої творчості. Тому у студентів повинні вироблятися не тільки професійні якості, а й лінгвістична підготовка, що передбачає вільне володіння українським фаховим мовленням.

Під час навчання у ВНЗ на лекційних і практичних заняттях з курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» у студентів формуються засади фахового лексичного запасу. Прийшовши на навчання до вищих закладів освіти, студенти – колишні випускники шкіл – мають знання загальних мовних норм: акцентологічних, орфоепічних, орфографічних, синтаксичних, стилістичних тощо. Та, вивчаючи спеціальні дисципліни, вони ознайомлюються з особливостями обраної професії, її мовним забезпеченням, а цьому сприяє читання фахової літератури, наукових статей, написання рефератів, підготовка до лабораторних, практичних, семінарських занять. Навчаючись за обраним фахом, студенти мають справу з різноманітними науковими текстами, насиченими термінологічною лексикою, яка не тільки сприяє ґрунтовному засвоєнню спеціальних дисциплін, а й підвищує ефективність спілкування в майбутній професійній діяльності. Тому підвищення рівня професійної мовленнєвої компетентності базується на знанні терміносистеми, а точніше термінологіки свого фаху.

Мета статті – проаналізувати стан проблеми формування професійної мовленнєвої компетентності студентів технічних ВНЗ через збагачення професійного мовлення українською фаховою термінологією, створити систему вправ з використання української наукової термінології у практичній діяльності.

Оволодіння основами будь-якої професії розпочинається з певної системи загальних і професійних знань, тобто опанування професійного мовлення – галузевої термінології. Н. Овчаренко зазначає: «Матеріали сучасних досліджень із проблем термінології засвідчують, що її теоретичне підґрунтя, вивчення усталених галузевих терміносистем, дослідження механізмів формування прогресивних систематизованих сукупностей одиниць термінологічної лексики й далі привертають до себе увагу» [3, с. 44]. Біля витоків творення української термінології стояли науковці І. Верхаський, В. Левицький, С. Рудницький, О. Курило, І. Пуллой та інші. Вони доклали багато зусиль до вироблення фахової термінології з різних наукових і технічних ділянок, прагнучи до того, щоб термінологія була всеукраїнською, яка б поєднала елементи власне українські й міжнародні [2, с. 131]. Українська термінологія, яка пройшла непростий і тривалий шлях свого становлення, на сьогодні окреслила коло нагальних проблем, у розв'язанні яких простежується кілька підходів, що дозволяють науковцям глибше розробляти теорію терміна як мовного знака у складі термінологічної системи: формальний, етнографічний, консервативний, інтернаціональний, поміркований [3, с. 43].

Існують різні погляди щодо поняття «термін». На думку З. Мацюк, термін – це слово або словосполучення, що виражає чітко окреслене поняття певної галузі науки, культури, техніки, мистецтва, суспільно-політичного життя [2, с. 131]. Зрозумілим термін стає завдяки дефініції – лаконічному логічному визначенню. П. Флоренський уважає, що термін – це варіант звичайного слова або спеціально створеної одиниці, яка поєднала в собі якості слова-першооснови зі специфічними ознаками [3, с. 43]. Дехто з лінгвістів (Г. Винокур, В. Лейчик) уважає терміном слово з особливою функцією. Т. Панько називає терміном: 1) деякі групи лексики та діалектології; 2) групи лексики, пов'язані з професією людей; 3) спеціальну лексику промислів та ремесел; 4) спеціальну лексику науки, техніки, сільського господарства тощо [6, с. 146]. Отже, термін означають як слово або словосполучення, що є номінативною одиницею й позначає поняття певної галузі знань чи діяльності. Саме здатність бути виразником не загального уявлення чи побутового поняття, а наукового, технічного чи професійного поняття становить основну ознаку власне терміна [3, с. 43].

Будь-який термін, на думку І. Борисюка, – це органічна частка загального масиву лексики, але водночас він має свої особливості. Кожна терміносистема прагне встановити однозначну відповідність між терміном і позначуваним за допомогою нього поняттям. Ідеальним для термінології є той стан, коли одному окремому поняттю відповідає один термін, бо саме така чітка, регламентована співвіднесеність назви й реалії надає змогу уникати можливих різночитань, а подекуди й плутанини в царині термінів [1].

Відсутність єдиного погляду на сутність поняття «термін» унеможливорює створення єдиної дефініції. Від слова «термін» утворено слово «термінологія», що означає сукупність термінів з усіх галузей знань (або однієї галузі знань). Кожна галузь науки, техніки, виробництва, мистецтва має свою термінологію. Серед термінологічної лексики можна виокремити суспільно-політичну, науково-технічну, природничу, адміністративно-ділову тощо [2, с. 132]. На думку Н. Овчаренко, під поняттям «термінологія» в сучасному науковому обігу розуміють: 1) науку про терміни; 2) мовні одиниці фахового використання у складі загального мовного фонду;

3) групу слів-термінів, що обслуговує певну галузь науки чи техніки [3, с. 45]. Початок ХХІ століття засвідчив зростання зацікавленості мовознавців проблемами функціонування термінологічної лексики в науковій, навчальній та іншій літературі. Нині мовознавці (М. Дмитрук, С. Любарський, Т. Михайлова, Н. Цимбал та інші) переосмислюють історію формування й розвитку окремих галузевих, фахових, наукових термінологій, виробляють основи термінотворення з наукового погляду, розв'язують питання відповідності фахових термінів системі української мови, унормування української термінології тощо [4].

Термінолексика – «каркасний словник» мови будь-якої спеціальності. Знання фахової термінології – умова високої професійності спеціалістів різних профілів. Будь-яка терміносистема є мобільною з погляду реагування на ті чи ті політичні, соціальні, економічні зміни в суспільстві. Сучасна українська термінологія становить чутливу, динамічну, розгалужену терміносистему, яка перебуває під впливом як загальних у мові тенденцій, так і має специфічні особливості [2, с. 140]. Нині вона перебуває на якісно новому етапі розвитку порівняно з початком ХХ століття. Сьогодні на чільному місці є впорядкування й унормування всіх наявних терміносистем, зокрема системи термінів на позначення різноманітних професій, предметів, явищ, процесів сучасного виробництва тощо.

У працях Н. Костиці, Н. Тоцької, В. Михайлюк та інших подаються прийоми засвоєння студентами термінології, окремі види робіт з професійної термінолексики, але загальної системи роботи з наукової термінології, яку можна застосовувати для навчання студентів, не розроблено. Це створює певні труднощі в опануванні професійної лексики та формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців. Тому курс «Українська мова за професійним спрямуванням» покликаний урахувати особливості викладання української мови в технічних ВНЗ і вимагає професійно зорієнтованої комунікації, спрямованої на фахівця певної професії.

Для того щоб вільно володіти усною та писемною формами професійного спілкування студенти технічних ВНЗ повинні мати великий лексичний запас фахової термінології, оскільки терміни активно використовуються у сфері професійно-виробничої діяльності. Знання фахової термінології полегшує процес засвоєння знань зі спеціальних дисциплін, розширює професійний словниковий запас у майбутній фаховій діяльності.

Ефективність засвоєння термінів та їх активне використання в українському фаховому мовленні багато в чому залежить від уміло дібраних вправ, практичних завдань, творчих вправ, спрямованих на переклад, вдумливе засвоєння фахової термінології, але, передусім, на вміння застосовувати її у професійних ситуаціях, у контактах з представниками свого фаху. Ефективними, на наш погляд, є такі вправи:

- усно подайте тлумачення фахових термінів;
- доберіть терміни до запропонованих визначень;
- складіть термінологічний словник до тексту з фахового підручника або до наукової статті;
- за допомогою словника доберіть до термінів синоніми, складіть з них пари та введіть у речення;
- наведіть приклади фахових термінів, визначте способи їх творення;
- від запропонованих термінів за допомогою різних словотворчих засобів (суфіксів, префіксів тощо) утворіть інші терміни, перевіривши їх наявність за термінологічним словником (довідником);
- складіть діалог виробничої тематики, використовуючи в ньому фахову

термінологію;

– складіть усне повідомлення на тему: «Моя майбутня професія», використовуючи професійну термінологію;

– у запропонованих текстах виправте терміни, вжиті в невластивому для них значенні;

– перекладіть запропоновані тексти зі спеціальності українською мовою, зверніть увагу на особливості перекладу стійких термінологічних сполук, які не мають дослівних українських відповідників російським варіантам.

Виконання таких видів робіт допоможе студентам уникнути калькування під час перекладу текстів фахового спрямування, зорієнтує щодо вживання нормативних форм термінів, фахових стійких терміносполучень, допоможе уміло й доречно використовувати найбільш уживані в певній сфері виробництва фахові терміни в певних робочих ситуаціях як цілісну комунікативну систему, а не як сукупність окремо взятих лексем, фразеологічних терміносполучень.

Отже, вивчення української фахової термінології як системи слугує основою для опанування майбутньої професії. Поєднання комунікативного підходу та професійного контексту – це запорука успішного засвоєння й подальшого активного використання базової наукової та професійної термінології. Створення методичних посібників з української мови за професійним спрямуванням, наповнених текстами, що несуть базові знання з обраного фаху та містять часто вживану термінологію зі спеціальності, створення перекладних словників фахових термінів, правильно дібрані вправи і завдання, спрямовані не тільки на переклад термінів, але й на активізацію вмінь говорити, слухати, активне використання термінів в усному та писемному українському фаховому мовленні, у різних навчальних ситуаціях допоможе зацікавити студентів їх майбутньою професією, прищепити любов до української мови та виховати національно свідомих, мовленнєво компетентних фахівців, які зможуть досягти особистісного й професійного рівня, визнання й реалізуватися в обраній професії.

Література

1. Борисюк І. Явище синонімії в термінології / Іван Борисюк // Дивослово. – 2008. – № 5. – С. 27–28. **2. Мацюк З.** Українська мова професійного спілкування: [навч. посіб.] / З. Мацюк, Н. Станкевич. – К.: Каравела, 2005. – 352 с. **3. Овчаренко Н.** Теоретичні передумови дослідження терміносистем / Наталія Овчаренко // Дивослово. – 2013. – № 11. – С. 43–45. **4. Туровська Л.** Галузеве термінознавство в Україні на початку ХХІ століття / Л. Туровська // Дивослово. – 2013. – № 11. – С. 38–41. **5. Лейчик В.О** Языковом субстрате термина / В. Лейчик // Вопросы языкознания. – 1986. – № 5. – С. 87–97. **6. Панько Т.** Українське термінознавство / Т. Панько, І. Кочан, Г. Мацюк. – Львів: Світ, 1994. – 216 с. **7. Флоренский П.** Термин / П. Флоренский // Вопросы языкознания. – 1989. – № 1. – С. 121–133.

УДК 378.147

Анастасія Логвіненко

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДО ТОЛЕРАНТНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Логвіненко А. Ю. Використання інтерактивних методів навчання в підготовці майбутніх учителів іноземної мови до толерантної комунікативної діяльності.

Статтю присвячено розгляду сутності інтерактивних методів навчання та їх ролі у процесі підготовки майбутніх учителів іноземної мови до толерантної комунікативної діяльності. Наведено приклади інтерактивних форм, що сприяють розвитку комунікативних, творчих здібностей, толерантного ставлення до